

E. O.

"Les instruments scientifiques aux XVIIe et XVIIIe siècles", Maurice Daumas, Paris 1953 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/2, 405-406

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

oddziałów: Krakowskiego i Nowohuckiego, 1956, s. 57 + rys. poza tekstem 12 + 22 + 19.

W osobnej broszurze wydane zostały referaty wygłoszone na spotkaniu odlewników i archeologów (por. sprawozdanie ze spotkania w nr 1/1957 „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki“). Są to dwie prace Stanisława Buratyńskiego: *Krótki zarys rozwoju społeczeństw pierwotnych i starożytnych na ziemiach polskich* i *Tereny Nowej Huty w świetle badań archeologicznych* oraz referat Jerzego Piaskowskiego *Metalurgia żelaza w okresie lateńskim i rzymskim w dorzeczu górnej Wisły w świetle badań metaloznawczych*.

Podobnie jak samo spotkanie, tak i wymieniona broszura ma poważne znaczenie dla umocnienia kontaktów badaczy naszej przeszłości z technikami, kontaktów, które pozwolą z pewnością na rzucenie nowego snopu światła na mało zbadane sprawy dawnej technologii i związane z tym zagadnienie stosunków wytwórczych.

E. O.

Paweł Jasienica, *Archeologia na wyrywki*. Książka i Wiedza, Warszawa 1956, s. 241.

Świeżo wydany cykl reportaży jest już drugą — po *Świcie słowiańskiego jutra* — książką Jasienicy, poświęconą dziejom przedhistorycznym i wczesnośredniowiecznym. Jak w każdej książce o archeologii, tak i w tych reportażach historyk techniki znajdzie dużo interesujących go wiadomości.

Ale w *Archeologii na wyrywki* wychodzi Jasienica poza zakres archeologii sięgając po temat z historii techniki czasów nam o wiele bliższych. Ostatni z reportaży bowiem (drukowany w swoim czasie w „Twórczości“) poświęcony jest *Dniom wczorajszym Staropolskiego Okręgu*. Z właściwą sobie żywością narracji opowiada tu Jasienica o swych wędrówkach odbytych przed trzema laty po Okręgu Staropolskim, opisując Białogon, Starą Kuźnicę, Maleniec i Bobrę oraz przekazując przy tej okazji czytelnikowi sporo wiadomości z dziejów naszej techniki i naszego przemysłu.

Książka jest pięknym przykładem dobrej, trafiającej do czytelnika popularyzacji.

E. O.

Maurice Daumas, *Les instruments scientifiques aux XVIIe et XVIIIe siècles*. Presses Universitaires de France, Paris 1953, s. 420 + 61 tabl.

Pięknie wydana w ramach „Bibliothèque de philosophie contemporaine, section: Philosophie des sciences“, bogato zilustrowana książka Daumasa jest wynikiem poważnej pracy badawczej. Autor twierdzi w przedmowie, że w zasadzie historia przyrządów naukowych jest obecnie dobrze już znana, dodaje jednak, że zwykle historia ta zawarta jest w powszechnych historiach nauki lub w historiach poszczególnych nauk. Przy tym sposobie przedstawienia powstawanie instrumentów wydaje się prostą funkcją odkryć naukowych. Tymczasem stworzenie koncepcji przyrządu naukowego może

znacznie poprzedzać rzeczywiste jego wykonanie, gdyż do realizacji koncepcji konieczne są również: posiadanie odpowiednich materiałów oraz umiejętność konstruktora i rzemieślnika. Dlatego też nieraz kilkadziesiąt lat mijało, zanim koncepcja przyrządu mogła zostać zrealizowana w taki sposób, że przynosiła rzeczywiste korzyści naukowe.

Zasługą Daumasa jest przedstawienie rozwoju aparatury naukowej w jego wielorakich powiązaniach — nie tylko z postępem nauki, ale i z czynnikami ekonomiczno-społecznymi, technicznymi i przemysłowymi. Książka obejmuje pierwszy okres właściwej historii instrumentów naukowych, od chwili ugruntowania metody eksperymentalnej w nauce do chwili, kiedy produkcja przyrządów przestała być wyłącznie domeną działalności rzemieślniczej.

Czytelnika polskiego zainteresuje dość obszerny ustęp poświęcony wielkiemu astronomowi gdańskiemu, Heweliuszowi. Wspomniany jest również jako konstruktor przyrządów optycznych Włoch, Burattini, przebywający w polowie XVII wieku na dworze królewskim w Warszawie.

E. O.

W P. Zubow, *Istoriografija jestiestwiennych nauk w Rossii (XVIII w. — pierwaja połowina XIX w.)*. Izdatielstwo Akademi Nauk SSSR, Moskwa 1956, s. 576.

Dzieło wybitnego radzieckiego historyka przyrodoznawstwa, Zubowa, wydane przez Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Radzieckiej Akademii Nauk, jest produktem wielkiej erudycji i długoletnich zapewne poszukiwań bibliograficznych.

Autor nie ułatwiał sobie pracy, interpretuje bowiem postawiony sobie temat w sposób roszszerzający. W rezultacie w książce mowa jest nie tylko o pracach specjalnie poświęconych historii przyrodoznawstwa. Autor omawia również wypowiedzi z zakresu historii nauki wybitnych rosyjskich uczonych i pisarzy w dziełach poświęconych w zasadzie innym tematom. Mamy tu więc analizę wypowiedzi Łomonosowa, Radiszczewa, Karamzina, Łobaczewskiego, Hercena, rękopiśmiennych materiałów Odojewskiego. Przytoczona jest króciutka notatka Puszkina o pochodzeniu cyfr rzymskich. Autor omawia również przekłady klasyków nauki, wydawnictwa popularnonaukowe, przemówienia uniwersyteckie.

Pod pojęciem Rosji rozumie autor obszar objęty dzisiejszymi granicami ZSRR. Zgodnie z tym założeniem omawia on również dorobek Uniwersytetu Wileńskiego ze Śniadeckim i Lelewelem na czele oraz prace innych Polaków, działających na tym terenie zaznaczając zresztą z reguły, że mówi o uczonych polskich. I w tym zakresie — tak jak i w innych — przejawia autor pełny zasób erudycji.

E. O.

Hans Baumgärtel, *Aus der Geschichte der Bergakademie Freiberg*, Freiberg 1956, s. 28.

Akademia Górnicza we Freibergu w Saksonii liczy już niemal dwieście lat, założona bowiem została w 1766 r. Wydana ostatnio przez tę Akademię bro-